

Netopirji - skrivnostni Ljubljančani 2

Simon Zidar in Nika Krivec

SLIKA 6. Nove promocijske priponke.

Skrivnostnim živalskim prebivalcem Ljubljane smo v društvu tudi letos namenili nekoliko več pozornosti. Pripravili smo vrsto aktivnosti v sklopu projekta "Netopirji – skrivnostni Ljubljančani 2", ki ga je sofinancirala Mestna občina Ljubljana. Med marcem in novembrom 2016 smo tako vsebinsko nadaljevali lanski istoimenski projekt, dodali pa tudi nekaj novosti. Letos smo več pozornosti namenili vrstam netopirjev, ki živijo v gozdu. Lahko rečemo, da je bil namen projekta dosežen, saj smo uspešno razširjali glas o netopirjih in pridobili mnogo novega znanja o razširjenosti netopirjev v mestni občini Ljubljana.

Kako smo promovirali ljubljanske netopirje?

Če želimo ohranjati netopirje in njihova zatočišča v našem mestu, prav zagotovo ne moremo mimo ozaveščanja javnosti. Ljudje se namreč pogosto prisotnosti netopirjev v svoji stavbi ali v bližnjem drevesu zavejo šele, ko konflikt postane neizogiben. Ker si želimo, da bi Ljubljančani netopirje sprejeli za svoje sosede, smo se tudi letos odločili del projekta nameniti izobraževalnim aktivnostim. Stare in mlade someščane smo navduševali s sicer nekoliko manj obsežnim, a zato toliko bolj raznolikim programom.

Fotografski razstavi in predavanja

Fotografska razstava "Netopirji – skrivnostni Ljubljančani", ki smo jo ustvarili v okviru lanskega projekta, je letos nadaljevala svojo turnejo po ljubljanskih knjižnicah in obiskovalce še naprej navduševala z zanimivostmi iz netopirskega sveta. V knjižnici Šiška je razstava visela od junija do avgusta, v knjižnici Prežihov Voranc na Viču pa oktobra. Obe razstavi je dopolnilo izobraževalno predavanje, ki je še posebej v Šiški doživelo številčen odziv.

Junija je v soseski Ruski car na povabilo ČS Posavje potekal tudi posvet za stanovalce na temo ohranjanja originalne podobe soseske ob obnovah fasad in ohranjanja zatočišč netopirjev znotraj naselja. V fasadnih režah stanovanjskih blokov si namreč bivališča najde kar nekaj različnih vrst netopirjev. K sodelovanju smo povabili tudi Zavod RS za varstvo narave, ki je predstavil zakonska določila in omejitve ob obnavljanju delov fasad, kjer imajo zatočišča netopirji, ter možne rešitve. Predstavitvi in diskusiji je sledil še krajši voden sprehod poslušanja netopirjev z ultrazvočnimi detektorji, na katerem smo netopirje poslušali na Bratovševi ploščadi med bloki.

SLIKA 7. a) Na predavanju v knjižnici Šiška smo zabeležili okoli 15 poslušalcev; b) knjižnice so se izkazale za izvrstno lokacijo razstav, saj predstavljajo stičišče radovednežev vseh starosti (foto: Nika Krivec); c) udeleženci posveta v soseski Ruski car so z zanimanjem prisluhnili kratkemu predavanju o pomenu netopirskih zatočišč v ljubljanskih blokovskih naseljih in načinih mirnega sobivanja (foto: Nika Krivec).

Sprehodi s spoznavanjem in poslušanjem netopirjev

Sprehodi s poslušanjem netopirjev preko ultrazvočnih detektorjev so bili novost letošnje različice projekta. Prvi sprehod smo omenili že zgoraj. Drugi sprehod smo konec julija izpeljali kot enega izmed dogodkov, ki jih je Mestna občina Ljubljana organizirala v počastitev naziva "Zelena prestolnica Evrope 2016". Obiskovalci so bili presenečeni, da smo kljub hrupu iz nabito polnih kavarn netopirje zaznali in opazovali že v strogem centru mesta.

Tretjič smo se sprehajali ob Koseškem bajerju v začetku septembra. Ta sprehod je predstavljal aktivnost v okviru 20. Mednarodne noči netopirjev. Za dobro udeležbo in odlično vzdušje je bila zaslužna tudi stojnica, ki nam jo je priskrbel občina in s katere smo že v popoldanskem času med mimoidočimi širili dober glas o netopirjih. Marsikaterega mimoidočega smo s tem prepričali, da se nam pridruži tudi zvečer. Med sprehodom smo udeležencem pokazali še nekaj na novo postavljenih netopirnic in poudarili njihov pomen za netopirje.

SLIKA 8. a) Stojnica s promocijskim materialom je pritegnila marsikatero mlado družino, b) ob mraku smo se sprehodili okoli Koseškega bajerja in prisluškovali netopirjem (foto: Nika Krivec).

Obilica promocijskega materiala

Osveščanje Ljubljančanov tekom projekta pa ni potekalo zgolj v okviru vnaprej predvidenih aktivnosti. Na netopirje smo kar nekaj ljudi uspeli opozoriti že med samim postavljanjem in pregledovanjem netopirnic. Z ogromno delavsko lestvijo smo namreč privabljali radovedne poglede mimoidočih sprehajalcev, ki so nas pogosto vpraševali, kaj počnemo. Poleg razlage smo jim ponudili tudi brošure in nove netopirske priponke. Nedvomno pa je potrebno na področju izobraževanja javnosti omeniti tudi pomembno vlogo Netopirofona, društvene svetovalne telefonske linije, ki smo jo obudili že v okviru lanskega projekta. Marsikateri klic smo tudi letos izkoristili za širjenje dobre besede o netopirjih. Tako smo zagotovo vsaj nekaj ljudem, ki so nas v osnovi klicali zaradi težav z njimi, spremenili pogled na te slabo razumljene živali.

SLIKA 9. a) Med postavljanjem netopirnic na drevesa ob Koseškem bajerju smo predstavili netopirje zvedavim otrokom iz vrtca Hansa Christiana Andersena in jim razdelili priponke (foto: Nika Krivec), b) radovedni sprehajalki, ki sta nas ujeli med jesenskim pregledom netopirnic v Tivoliju (foto: Simon Zidar).

Povzamemo lahko, da posluh za netopirje med Ljubljančani vseh generacij zagotovo obstaja, le od časa do časa jih je potrebno na to prijazno opomniti. Zelo pomembno je, da tudi v prihodnje ne odnehamo in še naprej gradimo in vzdržujemo most med človeškimi in netopirskimi prebivalci prestolnice.

Kaj pa je razkril raziskovalno-terenski del projekta?

Postavljanje netopirnic in njihovo pregledovanje

Šest novih netopirnic smo v začetku maja namestili na drevesa ob Koseškem bajerju in ob bližnjem gozdičku. Netopirnice običajno nameščamo kot dodatno možnost za zatočišča netopirjev. Število teh je namreč v dobro vzdrževanem gozdu, kjer se redno odstranjuje stara drevesa z dupli, precej omejeno. Ob uspešni naselitvi nastavljenih lesobetonskih zatočišč, ki oponašajo naravna zatočišča netopirjev, pa lahko ta postanejo tudi pomembna mesta za redno spremljanja netopirjev. To je posebej pomembno za raziskave na gozd vezanih vrst, katerih zatočišča v duplih sicer težko odkrijemo in spremljamo.

SLIKA 10. a) Netopirnice Schwegler 1FF, 2F, 2FN, 2F, 1FD, b) obešanje netopirnic (foto: Nika Krivec).

Netopirnice, ki smo jih v letošnjem in preteklih projektih namestili po Ljubljani, smo letos pregledovali trikrat. Poleg sršenov, os, mravelj, večš in pajkov smo v njih našli tudi sledi netopirjev (netopirsko gvano), na dveh pregledih pa celo netopirje! Tako imamo iz Ljubljane nove in hkrati prve podatke o uporabi lesobetonskih duplastih netopirnic v Sloveniji. Zasedene so bile netopirnice, ki smo jih znotraj KP Tivoli, Rožnik in Šišenski hrib namestili v letu 2015. Na aprilskem pregledu smo v dveh našli gvano, na julijskem v dveh gvano in v eni samca drobnega netopirja (*Pipistrellus pygmaeus*), na tretjem, jesenskem, pregledu pa smo našli zasedene kar štiri netopirnice. Skupno 15 od 18 najdenih drobnih netopirjev (*P. pygmaeus*) smo tudi izmerili, jim določili spol in starost ter jih z namenom nadaljnega spremljanja tudi obročkali. Rezultati kažejo, da netopirji že v zelo kratkem času netopirnice prepoznajo kot ustrezna zatočišča. O tem priča tudi dejstvo, da smo na jesenskem pregledu, podobno kot lansko leto, v eni izmed na novo obešenih netopirnic našli gvano. To pomeni, da je bila vsaj kratek čas uporabljana že štiri mesece po namestitvi.

TABELA 1. Podatki o v sklopu projekta postavljenih 6 netopirnicah.

LOKACIJA	GK KOORDINATE	TIP NETOPIRNICE	OZNAKA	SMER NEBA	DATUM POSTAVITVE
KOSEŠKI BAJER - vrba	5459203, 5102789	Schwegler 1FF (ploščata)	SDPVN 01-16	JZ	9.5.2016
KOSEŠKI BAJER - vrba	5459159, 5102741	Schwegler 2F (duplasta, srednje velik vhod, paneli)	SDPVN 02-16	V	9.5.2016
KOSEŠKI BAJER - hrast	5459212, 5102636	Schwegler 1FD (duplasta, ozek vhod, 3 paneli)	SDPVN 03-15	JZ	9.5.2016
KOSEŠKI BAJER - hrast	5459142, 5102626	Schwegler 2F (duplasta, srednje velik vhod, paneli)	SDPVN 04-16	V	9.5.2016
KOSEŠKI BAJER - bukev	5459122, 5102536	Schwegler 2FN (duplasta, dva vhoda)	SDPVN 05-16	JZ	9.5.2016
KOSEŠKI BAJER - bukev	5459233, 5102406	ploščata	SDPVN 06-16	JZ	9.5.2016

SLIKA 11. Na drugem pregledu netopirnic smo v njih našli predvsem nevretenčarske stanovalce: a), c) in č) sršene ter b) mravlje z zalego; d) na vsakem pregledu smo netopirnice tudi počistili, e) razveseljiva najdba drobnih netopirjev (*Pipistrellus pygmaeus*), ki smo jih označili z obročki; f) skupinska fotografija z drugega pregleda netopirnic in najdbo prvega netopirja (foto: Simon Zidar)!

Raziskovanje netopirjev z lovom v mreže

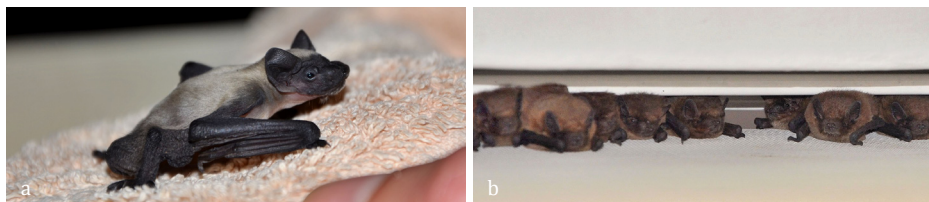
Z metodo lova v mreže smo letos netopirje raziskovali na petih terenih. Štirikrat smo mreže razpeli v bližini vod, enkrat pa pred jamskim vhodom. Kljub temu da so na dveh terenih naše mreže ostale prazne, smo znotraj območja Mestne občine Ljubljana zaznali 9 vrst netopirjev. Najbolj številčen ulov smo imeli na zajezitvi reke Gradaščice pri Bokalcu, najbolj vrstno pestrega pa pred Jelenca jamo pri Toškem čelu, ki je pomembno mesto rojenja netopirjev. 56 m mrež smo na podoben način kot lani razpeli tudi pri Tivolskem ribniku, vendar v primerjavi z lani nismo zabeležili nobene dodatne vrste (glej poročili projektov: Gojznikar in sod. 2015, Zidar in Krivec 2016).

SLIKA 12. a) Rjavi uhati netopir (*Plecotus auritus*) med nočnim počitkom v Jelenca jami pri Toškem čelu, b) tehtanje ujetih netopirjev v bombažni vrečki (foto: Simon Zidar).

Netopirofon – doprinos podatkov o netopirjih

Svetovalna telefonska linija za pomoč netopirjem in/ali ljudem ob srečanjih z netopirji je tudi v letošnjem letu zvonila skoraj vsak teden. Največ klicev smo prejeli v poletnih mesecih, saj so netopirji v tem delu leta najbolj aktivni. Prav tako so takrat pogostejše najdbe neizkušenih in onemoglih mladičev. Skupno smo prejeli 107 klicev iz cele Slovenije, od tega 37 iz območja MOL. V več kot polovici primerov najdb netopirjev v Ljubljani smo se odzvali z obiskom na terenu in na tak način pridobili kar nekaj zanimivih novih podatkov. Tako vemo, da ima znotraj MOL kotišče tudi usnjebradi uhati netopir (*Plecotus macrobullaris*). Najdbe mladičev Savijevih netopirjev (*Hypsugo savii*) kažejo, da si vrsta za kotišča uspešno izbira tudi stavbna zatočišča na območju sosese Ruski car. Srečali smo se tudi z dvema primeroma rojenja drobnih netopirjev (*Pipistrellus pygmaeus*). Obupani stanovalci so se nas obrnili, ker je ponoči v višjih nadstropjih stavbe z visokimi stropi preko noči preletaval cel roj netopirjev. Jesensko rojenje je značilno vedenje nekaterih vrst netopirjev v jesenskem času, ko iščejo nova zatočišča in se parijo. Na Beethovnovi ulici v Ljubljani nam je tako uspelo v stanovanju poloviti kar 55 živali.

SLIKA 13. a) najdbe mladičev kažejo, da imajo na območju Bratovševe in Glinškove ploščadi kotišča tudi Savijevi netopirji (*Hypsugo savii*) b) roječi drobni netopirji (*Pipistrellus pygmaeus*) so se čez dan v stanovanju v centru Ljubljane takole skrili v špranjo rolete (foto: Simon Zidar).

Zahvala

Rada bi se zahvalila vsem prostovoljcem, ki so pomagali pri prenašanju težke lestve, sodelovali pri pregledovanju netopirnic ali pri izvedbi terenskih raziskav! Sodelovali so: Živa Bombek, Jan Gojznikar, Sabina Grižon, Tina Jakopič, Tea Knapič, Lara Kosor, Jasmina Kotnik, Matevž Mitrovič Slapar, Matija Mlakar Medved, Igor in Mirta Nekrep, Janez Novljan, Sava Osole, Eva Pavlovič, Nejc Poljanec, Špela Popit Prelogar, Davor Škofič-Maurer, Tajda Turk, Hana Vokač, Kaja Zidar, Silvija Žele in Primož Žnidaršič.

Hvala tudi Primožu Presetniku, ki nam je prijazno posodil lestev! Uspešno smo pripeljali še en projekt h koncu in upava, da bodo letošnji razveseljivi rezultati vzpodbudili koga k pripravi podobnih ali še bolj uspešnih projektov v prihodnje!

Več o projektu si lahko preberete tudi na naši Facebook strani: www.facebook.com/netopirjiLjubljana in na spletni strani društva: www.sdpvn-drustvo.si/netopirji-skrivnostni-ljubljancani-2.html.

Izvajanje projekta sofinancira Mestna občina Ljubljana.

Mestna občina
Ljubljana